

Timor Lorosa'e, 10 päivää

Tämä on toinen yritykseni kirjoittaa ensivaikutelmistani Itä-Timorin demokraattisessa tasavallassa. (Maan virallisella kielellä, eli portugaliksi, nimi kuulu República Democrática de Timor-Leste ja paikallisesti puhutuimmalla tetunin kielellä Timor Lorosa'e, missä jälkiosa tarkoittaa auringonnousua.) Viikonloppuna sähkötkatkesivat kesken kaiken, varageneraattori oli rikki enkä ollut tallentanut mitään. Paikallinen sähkötuotantokapasiteetti on sekä alimitoitettu että huollon tarpeessa, minkä seurauksena yleisen verkon sähkönjakelu on poikki 3-6 tuntia päivässä.

Tänään on kansallinen vapaa, Santa Cruzin verilöylyn muistopäivä. Sää olisi kyllä mitä otollisin rannalle menoon, niin kuin tähän mennessä joka päivä, mutten ikäväkseni ole vielä kunnolla tottunut 35 asteen lämpötilaan niin, että oikeasti jaksaisin olla ulkoilmassa pariakymmentä minuuttia pidempään. Sadekausi, eli kesä, on juuri alkamassa, mikä tarkoittaa sekä korkeampia lämpötiloja että kosteusprosentteja.

Saapuminen

Timor on itäisin Pienistä Sundasaarista, joihin kuuluu myös Balin aikaisemmin suosittu lomasaari. Itä-Timorin pääkaupunkiin Diliin pääsee lentäen vain Balin Denpasarista taikka Australian Darwinista. Minä tulin tänne Balin kautta, jossa lentoaikataulujen takia olin yötä. Bangkokista Denpasariin lensin yhdessä 30 muun matkustajan kanssa yli 300-paikaisessa Airbusissa. Perillä odotti ihmisistä tyhjä lentokenttä – jumbojetitejä oli kentälle kyllä parkkeerattuna koko joukko – ja aavekaupunkia muistuttava lomaparatiisi. Hotellissakin oli vain kourallinen asukkaita, ja illallisella sain nauttia esteettömästä merinäköalasta ravintolassa, jossa henkilökuntaa oli monta kertaa lukuisampi määrä kuin asiakkaita. Rasittavan, 16-tuntisen lentomatkan jälkeen olisin voinut olla asiointilaan tyytyväinen, jollen olisi ollut tietoinen sen kauheasta syystä.

Viimeinen lentoetappi taittui Merpati Nusantara Airlinesin hellässä huomassa (kauheinta kahvia, jota olen eläessäni maistanut) alle kahdessa tunnissa. Diliin kansainvälinen Comoro-lentokenttä käsittää yhden kuoppaisen kiitotien sekä kaksi terminaalirakennusta, toinen saapuville ja toinen lähteville matkustajille. Kumpikin terminaalit on pienen omakotitalon kokoinen, pinta-alaltaan ehkä reilut 100 m². Koneesta saapuvien lentojen terminaaliiin päästäkseen on ensin käveltävä pahtavan auringon alla puolisen kilometriä osittain päällystettyä polkua pitkin.

Kentällä on myös kahvila, joka toimii katoksessa terminaalirakennusten kyljessä. Näihinkin palveluihin ehdin jo tutustua, sillä vastaanottajani olivat erehtyneet tulopäivästäni ja muutaman puhelinsoiton jälkeen sain tilaisuuden katsella lentokentän toimintaa noin puolen tunnin ajan kuljetusta odotellessani. Taksia en kuulemma saanut turvallisuussyistä ottaa.

Olosuhteista

Tämä on Aasian köyhin maa; yli 40 % väestöstä elää alle puolella dollarilla päivässä. Dilissä tätä ei välttämättä huomaa, jos pysyttelee vain pääkaduilla, ilmastoidussa hotellihuoneessa ja ruokailee eurooppalaisten ja australialaisten omistamissa ravintoloissa. Todellisuus kuitenkin näyttää toiselta vajaan kilometrin päässä rantabulevardista.

Koko Diliä, myös vauraampia alueita, leimaavat kolmen vuoden takaisen hävityksen jäljet. Jälleenrakennus on kyllä käynnissä koko ajan, mutta varojen puutteessa kaikki etenee hitaasti. Muuten katukuva on kai sellainen kuin trooppisessa kehitysmaassa sopii odottaakin: palmuja, isoja ja pieniä eläimiä, hedemien ja kaikenlaisen krääsän kaupustelijoita. Hedelmät kyllä maistuvat paljon paremmilta kuin suomalaisesta kaupasta ostettuina, kuten minulle oli etukäteen kerrottukin.

Asun ainakin toistaiseksi Dom Alexio –nimisessä, portugalilaisten omistamassa hotellissa. Huoneet eivät ole kummoisia, mutta ilmastointi sentään toimii vuorokauden ympäri, koska hotellilla on oma generaattori. Lisäksi ylellisyyksiin kuuluu lämmin vesi. Palvelu sen sijaan on erinomaista ja aamiaisella tarjotaan oikein hyvää cappucciona. Eräänä päivänä likaiset vaatteeni olivat yhtäkkiä kadonneet. Arvelin, että ne oli viety pesulaan, mutta pari päivää kului, eivätkä ne näyttäneet ilmestyvän takaisin. Olin jo aikeissa ruveta kyselemään, mutta sitten älysin vilkaista vaatekaappiin, johon pestyt ja silitetyt pyykki oli siististi viikattu tai ripustettu henkareihin.

Kaiken kaikkiaan olen viihtynyt ensimmäiset kymmenen päivää erinomaisesti. Täältä kyllä saa jotakuinkin kaikkea tarvitsemaansa, vaikka hinnat saattavatkin olla tähtitieteellisiä. Ravintolatarjonnan monipuolisuus on suorastaan hämmästyttävää. Olen jo ehtinyt syödä oikein hyvin timorilaista, indonesialaista, italialaista, thaimaalaista, intialaista, portugalilaista, kiinalaista ja japanialaista ruokaa. Ja jos mikään noista ei maistu, niin UNMISSET:n (United Nations Mission of Support for East Timor) suljetulla parakkialueella on lisäksi kunnon roskaruokaa tarjoileva kanttiini. Tätä menoa joutunen jo piankin harkitsemaan laihdutuskuuria.

Maaseudulla en vielä ole käynyt ja liikkuminen ydinkeskustankin ulkopuolella on hankalaa varsinkin pimeän tultua, jolloin taksien saaminen on hankalaa. Päiväsaikaan voi kyllä kävellä tai ajaa taksilla, joka maksaa kiinteän, yhden dollarin taksan mihin tahansa kaupungin alueella meneekään. Useimmat täällä ovat hankkineet itselleen auton Japanista (vasemmanpuolinen liikenne) ja alan vähitellen jo itsekin kallistua auton ostamisen kannalle.

Työstä (ja lisää olosuhteista)

Ensimmäinen kokous, johon työn puolesta osallistuin, pidettiin presidentin palatsissa. Palatsi on oikeasti vain hävitetystä rakennuksesta jäljellä olevat betonikuoret, jonka pihalla vuohet, siat, kanat ja muut kotieläimet laiduntavat sulassa sovussa vartiomiesten kanssa. Sisällä ei ole kalustusta, sähköstä ja ilmastointilaitteista nyt puhumattakaan. Kokousta varten oli paikalle tuotu iso pöytä ja tuoleja. En kyllä ymmärtänyt juuri mitään, koska lähes koko keskustelu käytiin tetuniksi, ja vain joitakin avainkohtia tulkittiin. Toimisto on kyllä luvannut järjestää kielikurssin, mutta alkamisajankohdasta ei ole tietoa.

Itä-Timorin YK- tai ainakin UNDP-missio on kaikkien aikojen toiseksi suurin (Afganistanin jälkeen). Toimistolla on paljon väkeä, josta suuri osa on kaiken lisäksi työnarkomaaneja. Paraikaa täällä onkin henkilöstöpolitiikkadelegaatio New Yorkista, joka yrittää vakuuttaa ihmisille, ettei töissä ole pakko olla 18 tuntia päivässä seitsemänä päivänä viikossa. Tänäkin on mukamas vapaapäivä, mutta toimisto muistuttaa lähinnä markkinapaikkaa.

Janne